

Examen HAVO

2015

tijdvak 2
dinsdag 16 juni
13.30 - 16.30 uur

maatschappijwetenschappen

Bij dit examen hoort een bronnenboekje.

Achter het correctievoorschrift is een aanvulling op het correctievoorschrift opgenomen.

Het examen bestaat uit 29 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 68 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord meestal geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld twee redenen gevraagd worden en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Opgave 1 Strenger straffen helpt niet

Bij deze opgave hoort tekst 1 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Op 2 december 2012 werd grensrechter Richard Nieuwenhuizen tegen zijn hoofd geschopt en geslagen na een voetbalwedstrijd. De dag daarna bezweek hij aan zijn verwondingen. De plotselinge dood van de grensrechter bracht een schok teweeg in heel Nederland. Na dit voorval
5 klonk vanuit de maatschappij en de politiek de roep om strengere straffen. Volgens Jan van Dijk werkt strenger straffen echter niet. Hij bepleit een preventieve aanpak van de criminaliteit (tekst 1).

Lees de regels 1 tot en met 10 van tekst 1.

Hoogleraar Van Dijk verwijst in de eerste zin van tekst 1 naar de verkiezingsprogramma's van politieke partijen. Politieke partijen vervullen in het politieke proces de volgende functies: aggregatiefunctie/integratiefunctie, articulatiefunctie, communicatiefunctie, participatiefunctie en rekrutering- of selectiefunctie.

- 3p 1 Welke politieke functies vervullen politieke partijen met het schrijven en publiceren van verkiezingsprogramma's?
Kies twee functies en licht elke functie toe.

Lees de regels 11 tot en met 23 van tekst 1.

Strenger straffen is volgens Jan van Dijk niet effectief. Volgens hem helpt strenger straffen niet. Daarnaast kent strenger straffen ook andere nadelen voor de samenleving. Het gaat bij strenger straffen om langere gevangenisstraffen.

- 2p 2 Noem twee **andere** nadelen van strenger straffen voor de samenleving.

Voorstanders van strenger straffen wijzen op een aantal voordelen.

- 2p 3 Noem twee voordelen van strenger straffen waar voorstanders op wijzen. Ga in je antwoord uit van doelen van straffen.

Gebruik de bovenstaande inleiding bij deze opgave en de regels 11 tot en met 23 van tekst 1 uit het bronnenboekje.

Criminaliteit is een sociaal en politiek probleem.

- 4p 4 Leg uit aan de hand van de dood van de grensrechter dat criminaliteit
- een sociaal probleem is. Gebruik in je uitleg een voorbeeld uit de Inleiding.
 - en een politiek probleem is. Gebruik in je uitleg een voorbeeld uit tekst 1.

Gebruik de regels 24 tot en met 34 van tekst 1.

Het CDA zal zich kunnen vinden in de aanpak van criminaliteit zoals te herkennen is in de regels 24 tot en met 34.

- 2p 5 Welk ideologisch uitgangspunt van het CDA is te herkennen in de regels 24 tot en met 34? Koppel een citaat aan het betreffende uitgangspunt.

Gebruik de regels 35 tot en met 50 van tekst 1.

Het aantal woninginbraken in Nederland is sinds 1995 sterk gedaald (regels 47-50).

- 3p 6 – Met welke theorie over de oorzaak van criminaliteit kun je de afname van woninginbraken verklaren?
– Geef een beschrijving van deze theorie.
– Geef met behulp van deze theorie een verklaring voor de afname van woninginbraken op grond van het tekstfragment.

Opgave 2 Negatieve media-aandacht voor ziekenhuizen

Bij deze opgave horen de teksten 2 tot en met 4 uit het bronnenboekje.

Inleiding

In de eerste helft van 2013 waren ziekenhuizen veelal negatief in het nieuws. Zo besteedde het radioprogramma Argos aandacht aan het hoge sterftecijfer van het hartcentrum van het Hagaziekenhuis in Den Haag (tekst 2). Ook publiceerden onderzoekers in het blad Medisch Contact een studie waaruit blijkt dat de ziekenhuissterfte in Nederland sterk verschilt per regio (tekst 3). Patiënten lijken zich van alle media-aandacht echter weinig aan te trekken: ondanks de negatieve publiciteit is het imago van de Nederlandse ziekenhuizen nauwelijks geschaad (tekst 4).

Gebruik tekst 2.

Massamedia vervullen verschillende maatschappelijke functies, zoals de informatiefunctie. Binnen de informatiefunctie zijn weer verschillende (sub)functies te onderscheiden zoals de agendafunctie en de opiniërende functie.

- 4p 7 Leg uit welke twee **andere** subfuncties van de informatiefunctie van de media het radioprogramma Argos vervult waarnaar in tekst 2 wordt verwezen.

Om de objectiviteit van de nieuwsvoorziening zo goed mogelijk te garanderen, worden journalisten geacht zich aan enkele journalistieke normen te houden. Een voorbeeld van een dergelijke norm is het scheiden van feiten en meningen.

- 4p 8 Leg uit aan welke twee **andere** journalistieke normen de schrijver van tekst 2 zich gehouden heeft.

Gebruik tekst 3.

Ziekenhuissterfte kan vanuit verschillende benaderingswijzen van maatschappijwetenschappen onderzocht worden, bijvoorbeeld vanuit de sociaal-culturele benaderingswijze en de vergelijkende benaderingswijze.

- 2p 9 – Formuleer vanuit de sociaal-culturele benaderingswijze een onderzoeksvraag naar de oorzaken van ziekenhuissterfte. Het antwoord op die vraag is in tekst 3 te vinden.
- Doe hetzelfde vanuit de vergelijkende benaderingswijze.

Gebruik tekst 4.

Ondanks de negatieve publiciteit in de media is het imago van de Nederlandse ziekenhuizen bij veel patiënten en bezoekers volgens tekst 4 nauwelijks geschaad.

- 3p 10 – Welke theorie over de invloed van de media geeft een verklaring voor de bovenstaande conclusie?
- Geef deze verklaring door een omschrijving van de theorie te geven en maak daarbij gebruik van een gegeven uit de tekst.

Opgave 3 De Nederlandse inlichtingendienst AIVD

Bij deze opgave horen de teksten 5 tot en met 7 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Eind november 2013 maakte *NRC Handelsblad* bekend dat de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD) inbreekt op servers van internetfora en op die manier gegevens van alle gebruikers verzamelt. Volgens deskundigen is deze werkwijze in strijd met de wet (tekst 5). D66-leider Pechtold zei naar aanleiding van de onthullingen in *NRC Handelsblad* een parlementaire enquête te willen naar de manier van werken van de Nederlandse inlichtingendiensten (tekst 6). Enkele dagen later kwam de commissie-Dessens met een evaluatierapport over de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, waarin gepleit wordt voor meer bevoegdheden voor de AIVD (tekst 7).

Lees tekst 5.

De kritiek van hoogleraar Gerrit-Jan Zwenne op de handelwijze van de AIVD verwijst naar één van de beginselen van de rechtsstaat. (regels 29-33)

- 1p 11 Welk beginsel van de rechtsstaat wordt volgens de hoogleraar aangetast in de regels 1 tot en met 8?

Uit de regels 13 tot en met 28 van tekst 5 zou je kunnen concluderen dat de AIVD een ander beginsel van de rechtsstaat heeft geschonden.

- 2p 12 Welk ander beginsel van de rechtsstaat zou volgens de regels 13 tot en met 28 geschonden zijn door de werkwijze van de AIVD? Geef aan wat dit beginsel inhoudt.

Lees tekst 6.

D66-leider Alexander Pechtold en Kamerlid Van Raak (SP) willen een parlementaire enquête naar het functioneren van de Nederlandse inlichtingendiensten.

- 2p 13 – Wat houdt een parlementaire enquête in?
– Onder welke hoofdtaak van het parlement valt het enquêterecht?

Zie de regels 17 tot en met 27 van tekst 6.

Kamerlid Van Raak spreekt over 'vergaande gevolgen'. Hij bedoelt dat deze kwesties tot gevolg kunnen hebben dat de minister moet aftreden.

- 1p 14 Welk middel hebben Kamerleden tot hun beschikking om de minister tot aftreden te dwingen als ze niet tevreden zijn over haar/zijn functioneren?

Gebruik tekst 7.

In de politiek is er discussie ontstaan over de bevoegdheden van de AIVD.

- 2p 15 Leg uit in welke fase van het systeemmodel het Nederlandse besluitvormingsproces over de bevoegdheden van de AIVD zich bevindt volgens tekst 7.

Gebruik tekst 7.

Het voorstel van de Commissie-Dessens om de AIVD meer bevoegdheden te geven, heeft te maken met het dilemma van de rechtsstaat.

- 4p 16 – Wat houdt het dilemma van de rechtsstaat in?
– Geef een citaat uit tekst 7 waaruit dit dilemma blijkt.
– Leg uit dat het voorstel van de Commissie-Dessens te maken heeft met het dilemma van de rechtsstaat.

Opgave 4 De moderne burger als een actieve internetgebruiker

Bij deze opgave hoort tekst 8 uit het bronnenboekje.

Inleiding

In september 2013 verscheen het boek *Na de deadline. Journalistiek voorbij de crisis* waarin Bart Brouwers zijn toekomstvisie op de journalistiek ontvouwt. Brouwers is de oprichter van het netwerk van regionale websites Dichtbij.nl, eigendom van de Telegraaf Media Groep. Mediasocioloog Peter Vasterman bespreekt in een artikel in de *Nieuwe Reporter* het boek van Bart Brouwers. Vasterman levert kritiek op het boek van Brouwers. Tekst 8 bevat een deel van de recensie van het boek *Na de deadline. Journalistiek voorbij de crisis*.

Gebruik de regels 1 tot en met 15 van tekst 8.

De moderne burger is volgens Brouwers een actief internetgebruiker. Het internetgebruik van de moderne burger kun je beschrijven met de begrippen zender en ontvanger.

- 2p 17 Geef aan dat de rol van zender en de rol van ontvanger is veranderd door internet en de manier waarop de moderne burger hiervan gebruikmaakt. Verwijs in je antwoord naar gegevens uit de regels 1 tot en met 15.

Lees de regels 16 tot en met 28 van tekst 8.

“We lezen niets over de maatschappelijke ontwikkelingen van het afgelopen decennium”, schrijft Vasterman (regels 19-22).

Een van die maatschappelijke ontwikkelingen is individualisering. Juist de typering van Brouwers over de moderne burger als actieve internetgebruiker kan gezien worden als een voorbeeld van individualisering.

- 1p 18 Leg uit dat de beschrijving van Brouwers over de moderne burger een voorbeeld is van het proces van individualisering.

Lees de regels 29 tot en met 53 van tekst 8.

In dit tekstfragment schrijft Vasterman over maatschappelijke ontwikkelingen van de afgelopen decennia.

In het tekstfragment wordt een sociaal-culturele ontwikkeling beschreven die een verklaring biedt voor een andere ontwikkeling, namelijk het ontstaan van de moderne journalistiek (regels 48-53). Met andere woorden de moderne journalistiek is professioneel en onafhankelijk geworden.

- 2p 19 Welke sociaal-culturele ontwikkeling die in de jaren zestig is begonnen, wordt als een oorzaak gezien van het ontstaan van de moderne journalistiek? Leg je antwoord uit.

Lees de regels 54 tot en met 63 van tekst 8.

“Ten aanzien van de nieuwsbronnen verkeert de journalistiek in een voortdurende strijd om onafhankelijkheid.” (regels 54-57).

De onafhankelijkheid van de journalistiek geldt ook ten opzichte van de directie van het mediabedrijf of de uitgever van de krant(en).

- 1p 20 In welk document is de onafhankelijkheid van de journalistiek ten opzichte van de directie vastgelegd?

Ondanks dat de onafhankelijkheid van de journalistiek formeel is geregeld, is er toch sprake van een belangentegenstelling tussen directie van het mediabedrijf en de journalistiek.

- 2p 21 – Noem een belang van de directie van een krantenbedrijf.
– Leg uit dat dit belang van de directie de onafhankelijkheid van de journalistiek in gevaar kan brengen.

Het bevorderen van journalistieke onafhankelijkheid is één van de uitgangspunten van het mediabeleid van de overheid.

- 1p 22 Geef een reden waarom de overheid veel waarde hecht aan journalistieke onafhankelijkheid.

Opgave 5 Imago van de Europese Unie

Bij deze opgave horen de teksten 9 tot en met 11 uit het bronnenboekje.

Inleiding

In de aanloop naar de verkiezingen voor het Europees Parlement op 22 mei 2014 heeft onderzoeksbureau Ipsos een rapport uitgebracht over hoe de Europese burger tegen de Europese Unie aankijkt (tekst 9 en tekst 10). Naast de burgers hebben de Nederlandse politieke partijen elk hun eigen standpunt over Europa (tekst 11).

Gebruik tekst 9.

Volgens tekst 9 brokkelt het geloof in het nut van de Europese Unie af. De factoren die politieke desinteresse veroorzaken kunnen ten grondslag liggen aan het afbrokkelend geloof in het nut van de EU.

Factoren die politieke desinteresse veroorzaken zijn onder andere:

- onwetendheid en onbekendheid;
- gebrek aan politiek zelfvertrouwen;
- politiek wordt door burgers niet (meer) gekoppeld aan directe behoeftebevrediging;
- men is tevreden met de gang van zaken;
- langdurige ontevredenheid leidt tot cynisme.

In tekst 9 geeft Wientjes verklaringen voor het gebrek in het geloof en nut van de EU.

- 2p 23 Welke twee van bovenstaande factoren komen overeen met de verklaringen van Wientjes? Koppel elke factor aan een citaat van Wientjes.

In de regels 8 tot en met 14 van tekst 9 wijst Bernard Wientjes op de voordelen van de samenwerking binnen de EU.

De belangrijkste doelen van Europese samenwerking zijn:

- 1 het brengen van vrede en veiligheid;
- 2 het brengen van welvaart.

- 2p 24 – Naar welk doel van de EU verwijst Wientjes in regels 8 tot en met 14?
– Noem een taak van de EU om dit doel te realiseren.

Let op: de laatste vragen van dit examen staan op de volgende pagina.

Gebruik tekst 10.

De journalist van het *Friesch Dagblad* geeft in tekst 10 een verklaring voor de gesignaleerde onvrede over de EU. Deze onvrede heeft te maken met de wijze van besluitvorming tussen de lidstaten van de EU (regels 13-22). De besluitvorming en samenwerking tussen de 28 lidstaten van de EU is op het ene beleidsterrein supranationaal en op het andere beleidsterrein intergouvernementeel.

- 2p 25 Welke besluitvorming herken je in tekst 10: supranationaal of intergouvernementeel? Geef daarvoor een reden naar aanleiding van de tekst.

“De 28 lidstaten van de Europese Unie nemen besluiten bij meerderheid.” (regels 14-16 van tekst 10).

- 2p 26 – In welk orgaan van de EU nemen de lidstaten besluiten over Europese regelgeving en
– van welk Europees orgaan komen de voorstellen voor regelgeving?

Nederland is een staat en voldoet aan de vier kenmerken van het begrip ‘staat’. De vier kenmerken zijn:

- 1 Er dient sprake te zijn van een soevereine macht.
- 2 Er is een overheid die regeert over een groep mensen.
- 3 Er is een overheid die regeert over een bepaald grondgebied.
- 4 Er is een overheid die het geweldsmonopolie bezit.

De vraag is of de Europese Unie ook als een staat gezien kan worden.

- 4p 27 Geef per kenmerk van het begrip ‘staat’ aan of de EU daaraan voldoet.

Gebruik tekst 11.

In tekst 11 staan drie standpunten over de Europese Unie van drie verschillende politieke partijen, in alfabetische volgorde: de PvdA, de SGP en de VVD.

- 3p 28 – Geef per standpunt aan bij welke politieke partij dat standpunt hoort.
– En bij welke ideologische stroming elke partij hoort.
- 3p 29 Leg per partij uit welk ideologisch uitgangspunt te herkennen is in het betreffende standpunt.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.